

«Пам'ятай про Крути!»

**Методичні рекомендації до заняття (виховного заходу),
присвяченого Бою під Крутами 29 січня 1918 р.**

Укладач: Вагеннік Ольга Миколаївна, культорганізатор краєзнавчого відділу КЗ «Запорізький обласний центр туризму і краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді» ЗОР

Запоріжжя, 2016

Не шукайте Термопілів,
Тільки Крути спогадай,
Де спартанці-українці
Полягли за рідний край.
В. Герасимова

Народна мудрість стверджує: «Хто не знає свого минулого, не вартий свого майбутнього». Людина, яка не знає минулого – як дерево без коріння, хилиться туди, куди вітер дме. Саме тому ми повинні знати свою історію. Однією із найтрагічніших її сторінок є Бій під Крутами 29 січня 1918 року (пам'ятна дата, яка відзначається в Україні з 2007 року).

Йшов 1918 рік. Четвертим Універсалом Центральна Рада проголосила Українську Народну Республіку самостійною, ні від кого незалежною, суверенною державою. Проте, більшовицька влада не хотіла так просто віддавати велику частину території, бо без України немає Росії. Після захоплення Харкова та Полтави, більшовики спрямували своє багатотисячне військо під проводом Муравйова на Київ.

На той час в Центральній Раді не було армії. Основна її частина розбита червоноармійцями, а інша перейшла на бік ворога. Саме тому на станцію Крути, яка була воротами до Києва, стали лише невеликі частини ідейних борців. У Києві сформувався загін під командуванням сотника Омельченка, студента Українського університету. Основу добровольців, складали переважно студенти Українського народного університету, Київського університету ім. Святого Володимира, Академії ім. святих Кирила і Мефодія, вихованці Київської Юнацької

«Крути»

Ще юнаки, ще майже діти,
А навкруги і смерть, і кров.
На порох стерти, перебити! -
Іде на Київ Муравйов.
Полків його не зупинити,
Та рано тішитесь кати :
Коли стають до зброї діти,
Народ цей – не перемогти!

Микола Луків

Так, дійсно, майже діти! Діти, які пішли на захист рідної землі!

Микола Ганкевич,
загинув у бою під Крутами.

Микола Корпан
загинув у бою під Крутами

Іван Сорокевич,
загинув у бою під Крутами.

Осип Твердовський,
учасник бою під Крутами.

Були як досвідчені військові, так і студенти, що керували
добровольчими загонами

Підполковник Микола Янів – учасник бою під Крутами
За державність. – Збірник 9. – Варшава, 1938

Хорунжий Сергій Свтимович – учасник бою під Крутами
За державність. – Збірник 9. – Варшава, 1938

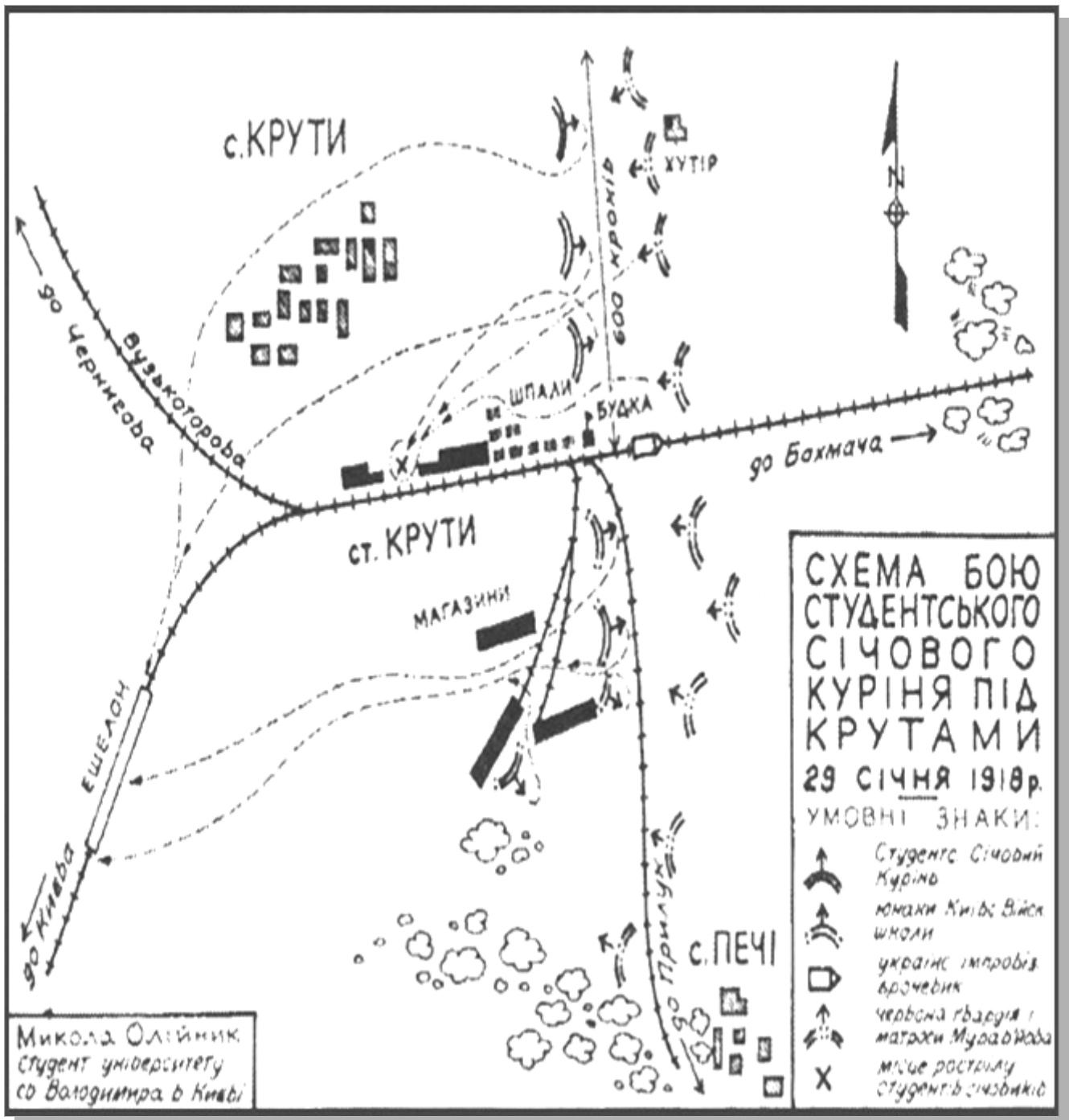

Сотник Семірозум Модест
учасник бою під Крутами

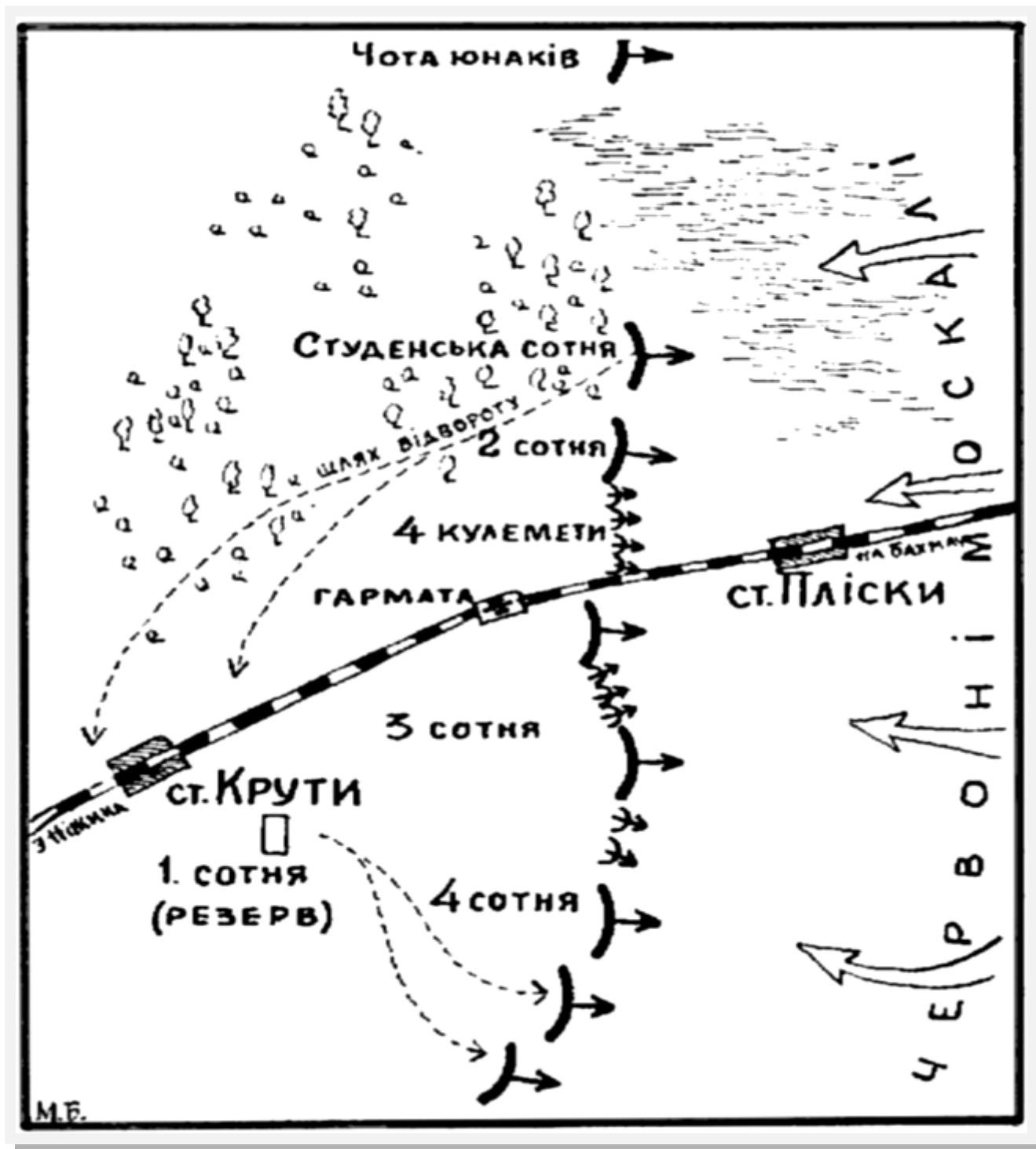

Сотник Федір Тимченко
учасник бою під Крутами

«Україна в силу тодішніх політичних обставин спрямувала свої збройні сили на боротьбу за свою державність. Щоб запобігти цьому державному фактові проголошення суверенності України, советське командування рішило заволодіти Києвом», — підполковник Микола Битинський.

Тактична схема бою під Крутами (укладач: Микола Олійник)

Оперативна схема Миколи Битинського

Іван Шарий,
учасник бою під Крутами.

Ось як писав очевидець та учасник подій Іван Шарий: *«Красна гвардія» йшла на Україну... Вірні сини Батьківщини завзято боролися і не пускали хижаків плюндрувати свій край. Але сили в них було мало. Ряди їхні рідшали, нової ж підмоги мало припливало. Чого ж до оборонців не йшла українська народна маса широкою лавою? Адже ж це була боротьба проти насильників за кращу долю свого рідного краю...*

Ми добре знали, що над українським народом майже 300 літ лежав важкий могильний камінь московської неволі і від його ще не прийшов до пам'яті поневолений люд

Це було на світанні великої будуччини нашого народу, коли ще

род від ясного, болючого світу не міг вільно глянути на те, що твориться біля його, і твердою ногою піти на оборону своїх прав. Ворожі сили наближались до столиці України — Києва, де кувалась нова доля, нові форми життя українського народу. Час прийшов і нам взятись за рушниці. Ми одважились боротись за край, за народ, за свою дорогу мрію-ідею — вільну, визволену Україну».

Аверкій Гончаренко передбачав складний перебіг бою: *«Щедро наділений повноважністю з наказом за всяку ціну не віддати Бахмача, щоб не допустити більшовиків до Києва, з глибоким смутком і жалем (тоді ще не знав до кого) вертався я до школи. Молодий цвіт нашої армії — юнаків — кидали майже в безнадійну ситуацію, тоді як, серед шалючої анархії, десятки тисяч озброєного, випробованого в боях в о я ц т в а б е з ж у р н о демобілізувалося. Його не зуміли завчасу, використовуючи для цього національне піднесення, взяти в карби військової дисципліни, а навпаки, на*

Аверкій Гончаренко,
командуючий боєм під Крутами

пер лише ідейні горстки стали до боротьби за рідний край... А ми... 500 молодих вояків і 20 старшин. Одні вояки місячними боями перемучені, інші — військово невивчені. Розтягнені по лінії фронту до трьох кілометрів, ми, в обороні зарання нашої державності, вступили в нерівний бій. Утрати сягали: 250 юнаків, одна чота (до 30 людей) студентів і 10 старшин. Бойовий наказ наша молодь виконала, а пам'ять полеглих оповита ореолом слави, стала зразком для майбутніх поколінь!»

Більшовики просувалися вперед. Їх гарматна батарея зосередила вогонь по українських позиціях. Бій тривав більше 5 годин, українці відбили кілька атак, під час яких понесли значні втрати.

Тим часом, за свідченням очевидців, у студентів та юнкерів почали кінчатися набої й скінчилися снаряди для гармати. Настала небезпека оточення, було розпочато відхід у напрямку Києва. Більшості вдалося відступити на потязі, який їх чекав. Юнкери відступали під прикриттям насипу, а у студентів спереду і позаду була відкрита місцевість. Командир студентської сотні сотник Омельченко вирішив спочатку багнетною атакою відбити ворога. Атака виявилася невдалою, бо юнакам протистояли професійні вояки. Сотня понесла втрати, загинув і сам Омельченко.

Підполковник Микола Битинський згадував: *«Жертвою впало під Крутами біля 300 вояків. Юнацька школа винесла весь тягар бою. Вона освятила кров'ю нашу державність та основу армії УНР. Студентська кров — 27 вояків — була як символ жертвенності також державній ідеї УНР, але вона пролята в силу нещасливого випадку обставин оборонного бою. Така є правдива і сумна історія крутянського бою. Це був сумний початок війни з Московщиною.*

Політичне й моральне значення бою біля Крут є дуже велике для України, для нашої історії взагалі, бо Крути були вже другою Полтавою».

Григорій Пипський,
загинув у бою під Крутами

Коли зібралися усі українські підрозділи, виявилось, що не вистачає однієї групи студентів, що стояла найближче до станції: у сум'ятті битви в полон потрапив розвідувальний загін (близько 30 осіб). Коли полонених та катованих гімназистів вели на розстріл, учень сьомого класу Другої Української гімназії, галичанин Пипський, затагнув повним голосом український гімн, усі підтримали. Після розстрілу місцевим жителям деякий час забороняли ховати тіла померлих.

Чимало письменників зверталося до трагедії під Крутами.
Ось вірш нашого земляка Яра Славутича:

«Крутянці»

*Вони лежать, навіки молоді,
Ставні й веселі, з усміхом щасливим,
Готові чути поклик, як тоді,
Коли на бій ішли з бадьорим співом.
Сумні батьки й жалобні матері,
Минувши повз Аскольдову могилу,
Мовчазно зрятъ, як страдницькій порі
Журба вербу вколисую похилу.
Лихі вітри, гойдайте верховіть
Живого свідка бойових крутянців!
Та не турбуйте кореня, не гніть
Святих дерев, що знали новобранців.
Безвусі, юні, вічно молоді,
Ви склали голови за рідний Київ,
Скріпивши крок державницькій ході,
Вписавши подвиг у свободи вияв.*

Трагічна загибель студентського куреня під Крутами стала символом патріотизму і жертвності у боротьбі за незалежну Україну. Вже у березні 1918 року, після підписання більшовиками Брестської мирної угоди і з поверненням уряду УНР до Києва, за рішенням Центральної Ради від 19 березня 1918 року було вирішено урочисто перепоховати полеглих студентів на Аскольдовій могилі у Києві. Небагато було знайдено полеглих. Це було нелегкою справою, бо спільного місця поховання в Крутах не було: більшовики не дозволяли селянам ховати розстріляних і вбитих. Тіла тільки 27 вояків-студентів було перевезено до Києва, де відбулася громадська жалоба і перепоховання. На церемонії виступив Михайло Грушевський. Він сказав: «Стримайте ж Ваші сльози, які котяться! Ці юнаки поклали свої голови за визволення Вітчизни, і Вітчизна збереже про них вдячну пам'ять на віки вічні!». Крути були, є і будуть, завдяки героїзму молодих студентів, однією з героїчних та трагічних сторінок нашої історії. Крути стали початком нової доби в історії України.

До нашого часу збереглися тільки імена тих, хто був похований на Аскольдовій могилі (по черзі зачитуються імена героїв):

- Сотник Андрій Омельченко
- Володимир Шульгин
- Лука Дмитренко
- Микола Лизогуб
- Олександр Попович
- Андріїв
- Божко-Божинський
- Ізидор Курик
- Олександр Шерстюк
- Головощук
- Чижів
- Кирик
- Андрій Соколовський
- Микола Корпан
- М.Ганькевич
- Євген Тарнавський
- Гнаткевич
- Пипський

Вшануємо пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

Аскольдова Могила

Місце поховання загиблих під Крутами

Меморіал «Пам'яті героїв Крут»

І нехай сучасні вчені-історики розмірковують про міфи і правду битви під Крутами, та ніхто не поставить під сумнів високий героїзм і патріотичну самопожертву юних борців за ідею, відданих захисників національної ідеї самостійної держави.

*Слава, слава Україні і її народу,
Що своїм життям безцінним захищав свободу,
Що довідну самостійність розумом відстояв,-
Тричі слава Україні і її героям!*

За наявності технічних засобів, доречно буде використати відео з циклу «Невідома Україна», Фільм 91 «Лист без конверта» або фрагмент цього фільму «Історична телепрограма про бій під Крутами» чи «Військова реконструкція бою під Крутами».

В якості музичного супроводу можна використати такі композиції:

- 29 Січня - Сокира Перуна;
- Армія світла - Кость Москалець;
- Пам'яті тридцяти - Марія Бурмака;
- Юним - Володимир Скоробський (Журборіз).

Використані джерела

1. Новітня історія України. Частина перша. 1914-1939 рр.: Підручник для 10 класу. – К.: Генеза, 2001 – 352 с.
2. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навчальний посібник. /В. М. Литвин, В. І. Гусєв, А. Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2002. – 430 с.
3. Історія України: Довідник школяра і студента. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 624 с.
4. Указ Президента України від 15.01.2007 р. №15/2007 “Про вшанування пам’яті Героїв Крут”.
5. <http://kruty.org.ua/>
6. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
7. <http://www.ex.ua/17735173>
8. <http://www.istpravda.com.ua/research/2014/01/29/141189/>
9. <http://www.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/>
10. <http://www.pisni.org.ua/calendar/32.html>
11. <http://www.twirpx.com/file/70196/>